

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ОХОРОНИ НЕТРАДИЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

PROSPECTS FOR IMPROVING DOMESTIC LEGISLATION IN THE FIELD OF PROTECTION OF NON-TRADITIONAL OBJECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

Кульчицький В.В., аспірант кафедри адміністративного та фінансового права
Національний університет біоресурсів і природокористування

У сучасному цифровому світі інтелектуальна власність стає все більш актуальною і значущою підгалуззю цивільного права. Вона відіграє ключову роль у захисті творчих досягнень, новаторських ідей та інновацій. Традиційні об'єкти права інтелектуальної власності, такі як літературні та художні твори, корисні моделі та промислові зразки, винаходи та товарні знаки, комерційні найменування, торговельні марки, географічні зазначення, вже давно розглядаються в законодавстві багатьох країн, проте, розвиток технологій привів до появи нових нетрадиційних об'єктів, які теж потребують адекватного захисту. Такі об'єкти можуть включати комп'ютерні програми, бази даних, генетичні послідовності, методи біотехнології та багато інших. Однак, багато країн, включаючи і Україну, стикаються з викликами та прогалинами у законодавстві, що регулює охорону таких нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності.

Ця стаття присвячена аналізу та обговоренню перспектив вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності. Ми розглянемо існуючу законодавчу базу в Україні та виявимо проблеми, пов'язані з охороною таких об'єктів. Також, в даній статті розглянуто особливості нетрадиційних об'єктів і наведено приклади, що підпадають під цю категорію. У роботі виявлено проблеми, з якими стикаються власники нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності через недоліки існуючого законодавства. Виокремлено труднощі, що виникають під час практичної охорони таких об'єктів.

На останньому етапі статті ми проаналізуємо перспективи вдосконалення законодавства щодо нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності. Також зосередимось на необхідності адаптації законодавчих актів до швидкого технологічного розвитку та запропонуємо рекомендації та приклади світових практик, які можуть бути корисні для України. Ця стаття має на меті поглиблене дослідження сучасної проблематики охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності та пропонування шляхів подальшого вдосконалення законодавства для їх ефективного охорони.

Ключові слова: нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності, захист права інтелектуальної власності, проблеми законодавства, аналіз, розвиток технологій.

In today's digital world, intellectual property is becoming an increasingly relevant and significant sub-branch of civil law. It plays a key role in protecting creative achievements, innovative ideas and innovations. Traditional intellectual property rights, such as literary and artistic works, utility models and industrial designs, inventions and trademarks, trade names, trademarks, geographical indications have long been considered in the legislation of many countries, however, the development of technology has led to the emergence of new non-traditional objects that also need adequate protection. Such objects may include computer programs, databases, genetic sequences, biotechnology techniques, and many others. However, many countries, including Ukraine, face challenges and gaps in the legislation governing the protection of such non-traditional objects of intellectual property rights. This article is devoted to the analysis and discussion of prospects for improving domestic legislation in the field of protection of non-traditional objects of intellectual property rights. We will consider the existing legislative framework in Ukraine and identify problems related to the protection of such facilities. Also, this article discusses the features of non-traditional objects and provides examples that fall under this category. The paper identifies problems faced by owners of non-traditional objects of intellectual property rights due to shortcomings of existing legislation. The difficulties arising during practical protection of such objects are allocated. At the last stage of the article, we will analyze the prospects for improving legislation on non-traditional objects of intellectual property rights. We will also focus on the need to adapt legislative acts to rapid technological development and offer recommendations and examples of world practices that can be useful for Ukraine.

Key words: non-traditional objects of intellectual property rights, protection of intellectual property rights, problems of legislation, analysis, development of technologies.

Постановка проблеми. У сучасному цифровому середовищі стикаємося зі зростаючим потоком нетрадиційних об'єктів, які потребують адекватного захисту права інтелектуальної власності. Завдяки швидкому розвитку технологій та появи новаторських ідей, комп'ютерних програм, генетичних послідовностей, методів біотехнології та інших нетрадиційних об'єктів, ми стикаємося з викликами, які потребують негайної уваги та вдосконалення вітчизняного законодавства. Однак, існуюче законодавство в сфері охорони інтелектуальної власності не завжди відповідає вимогам сучасності та не забезпечує належний захист нетрадиційних об'єктів. Виникає низка проблем, з якими стикаються власники таких об'єктів і правозастосовні органи. Деякі з цих проблем включають:

- Відсутність ясного визначення та класифікації нетрадиційних об'єктів: законодавство не завжди встановлює чіткі критерії і категорії для класифікації нетрадиційних об'єктів, що створює незрозумілість та невпевненість в належній їх охороні.

- Відсутність адаптації до технологічного розвитку: розробка нових технологій швидко відбувається, але законодавство не завжди здатне швидко реагувати та адаптуватися до змін. Це може створювати прогалини у захисті нетрадиційних об'єктів.

- Недостатня правова охорона: деякі нетрадиційні об'єкти можуть бути недостатньо охоронені від несанкціонованого використання або порушення прав. Існуючі механізми захисту можуть бути неефективними або недостатньо адаптованими до специфіки цих об'єктів.

- Міжнародна гармонізація: у сфері нетрадиційних об'єктів важливо досягти гармонізації з міжнародними стандартами та практиками. Відсутність такої гармонізації може ускладнювати міжнародні відносини та взаємодію з іншими країнами у сфері інтелектуальної власності.

Враховуючи ці проблеми, вдосконалення вітчизняного законодавства є необхідним для забезпечення належного захисту та розвитку нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності. Це вимагає ретельного аналізу та врахування світових тенденцій, а також прискореної адаптації законодавства до швидкого розвитку технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями прогалин та шляхами вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності займалися Зозуля В. В., Єфремова О. М., Литвиненко В. М., Петренко К. В., та інші науковці, але єдиного тлумачення щодо того як саме покращити законодавство України спільних думок не існує.

Невирішені раніше проблеми. Незважаючи на певний прогрес у сфері охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності, існують ряд невирішених проблем, які потребують уваги та вдосконалення вітчизняного законодавства. Деякі з цих проблем включають відсутність чіткого регулювання нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності, відсутність нормального захисту авторських прав, труднощі пов'язані з патентним захистом, проблеми з судовим захистом інтелектуальної власності та важкість переходу до норм міжнародного законодавства.

Ці невирішені проблеми свідчать про необхідність вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності, щоб відповідати вимогам сучасного інноваційного середовища та забезпечувати належний захист та розвиток цих об'єктів.

Мета даної статті полягає в тому щоб розкрити наявні проблеми вітчизняного законодавства у сфері нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності та вказати на основні напрямки його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Аналіз вітчизняних проблем, пов'язаних з охороною нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності, виявляє важливі виклики, що потребують уваги та вдосконалення для забезпечення ефективного захисту таких об'єктів в Україні. Дослідження та джерела, що розглядають дану проблематику, надають цінні висновки та рекомендації для подальшого розвитку правового середовища та практики охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні. Згідно з дослідженням, проведеним В. В. Зозулею у статті «Аналіз проблем охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні», виявлено кілька ключових проблем, що впливають на ефективність захисту нетрадиційних об'єктів. Одна з них полягає в недостатній стандартизації та чіткості критеріїв визнання та реєстрації таких об'єктів у національному законодавстві [1]. Наявність чітко визначених та однозначних правил дозволить забезпечити більш прозорий та передбачуваний процес захисту нетрадиційних об'єктів. Додатково, дослідження «Особливості охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні» авторів О. М. Єфремової та І. О. Долинської вказує на проблему неефективності судового захисту таких об'єктів у національній практиці [2]. Відсутність достатньої спеціалізації та експертизи судових органів у сфері нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності ускладнює процес захисту та може призводити до непередбачуваних рішень. Для подальшого розвитку та удосконалення охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні важливо залучення міжнародного досвіду та гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами. Засноване на аналізі проблем та рекомендаціях авторитетних джерел, таких як «Legal Protection of Non-Traditional Trademarks: Current Issues and Future Perspectives» [3], може сприяти розв'язанню проблем та створенню ефективних механізмів захисту нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні.

Проблеми охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності є актуальними в сучасному світі і потребують уваги та розв'язання за для уникнення колізій та удосконалення системи захисту. На нашу думку слід почати з основної проблеми, а саме, з недостатньої юридичної охорони для нетрадиційних об'єктів. Наприклад, у статті «Проблеми правової охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності» авторства К. І. Шевчука зазначається, що відсутність конкретного законодавчого регулювання у багатьох країнах ускладнює процес охорони таких об'єктів [4]. З цією думкою дуже складно не погодитись, а також варто зазначити що це

вимагає розробки адекватних нормативно-правових актів, що враховуватимуть специфіку нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності. Також існують проблеми ідентифікації та доведення походження таких об'єктів. А саме, у дослідженні «Проблеми ідентифікації та доведення походження нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності» (автор О. В. Кравчук) підкреслюється, що відсутність однозначних методик, технік ідентифікації та доведення походження таких об'єктів ускладнює їх охорону та захист [5]. Варто зазначити, що через такі, вкрай виразні наявні проблеми вкрай важливо розвивати методологію та проводити наукові дослідження з цієї проблематики. Не можна також не відзначити труднощі співпраці з іншими країнами щодо даної проблеми, що, в свою чергу, призводить до відсутності міжнародного співробітництва. У статті «Роль міжнародного співробітництва в охороні нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності» науковців І. М. Богданович та В. С. Гриценко вказується, що недостатній рівень співробітництва між країнами у сфері охорони нетрадиційних об'єктів утруднює їх захист на міжнародному рівні [6]. На нашу думку, дану проблему можна розв'язати за допомогою розвитку співробітництва та укладання міжнародних договорів що сприятимуть покращенню ситуації що склалася.

Також, варто зупинитись на темі викликів і труднощів в практиці охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності, що також становлять складну проблему, з якою стикаються правові інститути та практикуючі спеціалісти. Розглянемо кілька основних викликів та спробуємо розібратись у природі їх виникнення. По-перше, точно є відсутність однозначності серед науковців у визначенні і класифікації нетрадиційних об'єктів. Наприклад, у статті «Труднощі класифікації та охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності» О. П. Семенової зазначається, що незвичайність та інноваційність таких об'єктів ускладнюють їх класифікацію та визначення [7], а це, в свою чергу, може призводити до непорозуміння та суперечок у практиці захисту що і без того ускладнює його. Також варто говорити про відсутність чіткого правового регулювання. У дослідженні «Проблеми правового регулювання охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності» В. М. Литвиненка вказується, що у багатьох країнах недостатньо розвинута нормативно-правова база для ефективного захисту таких об'єктів [8]. Це створює правову невизначеність та ускладнює їх практичне використання. Та на сам кінець, зазначені раніше проблеми можуть призводити до проблем доказової бази. У статті «Доказова база у справах про порушення права інтелектуальної власності нетрадиційних об'єктів» авторства К. В. Петренко зазначається, що збір достатніх доказів про належність та порушення прав на нетрадиційні об'єкти може бути складним завданням [9], тому що це пов'язано з їх унікальністю та особливостями.

Після аналізу проблем, пов'язаних з охороною нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності, виникає потреба розглянути розвиток законодавства у цій сфері з метою вирішення виявлених прогалин. Проблеми, які виникають при охороні нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності, можуть вимагати внесення змін до законодавчих актів, створення нових нормативних документів або уточнення існуючих положень. Розвиток законодавства у сфері нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності вказує нам що потреби суспільства і технологічний прогрес постійно змінюються. Нові технології, винаходи, творчість та інновації створюють нові типи об'єктів інтелектуальної власності, які потребують адекватного захисту. Законодавство повинно адаптуватися до змін, щоб забезпечити ефективний захист прав власників нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності і сприяти розвитку інноваційного середовища.

Необхідність адаптації законодавства до швидкого розвитку технологій є актуальною проблемою, яка вимагає постійного оновлення правових норм і політики держави. Розглянемо декілька аспектів, пов'язаних з цією потребою, та почнемо з потреби зміни підходів до захисту інтелектуальної власності в електронному середовищі. У статті «Адаптація законодавства до цифрової економіки: проблеми та перспективи» обговорюється потреба у визначенні нових форм та засобів захисту прав інтелектуальної власності в онлайн-середовищі [10]. Це включає виклики, пов'язані з авторським правом, патентними правами та іншими аспектами, що звісно є дуже важливим питанням для сучасного світу. Варто також наголосити, що не менш важливим є питання регулювання галузей швидкого розвитку технологій. У дослідженні «Адаптація законодавства до розвитку штучного інтелекту, блокчейну та інших інноваційних технологій» В. П. Сидоренко досліджується необхідність створення нових правових рамок для регулювання штучного інтелекту, блокчейну та інших технологій [11]. Це включає в себе визначення відповідальності, захист прав власності та конфіденційності в цих галузях. Також, дуже важливим є захист персональних даних, адже у зв'язку зі зростанням кількості та важливості персональних даних, стає необхідним розроблення ефективних механізмів їх захисту. Дане питання широко розгорнуте у статті «Адаптація законодавства до захисту персональних даних в епоху цифрової трансформації», а саме досліджується проблема регулювання захисту персональних даних у контексті швидкого розвитку технологій [12].

Коли ми приблизно окреслили коло проблем та зазначили існуючу необхідність удосконалення законодавства, варто навести пропозиції щодо вдосконалення законодавства для ефективної охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності що мають на меті створення більш адаптивного, комплексного і гнучкого правового середовища. Варто почати з вдосконалення визначення та класифікації нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності. Законодавство повинно бути достатньо гнучким для врахування нових типів нетрадиційних об'єктів, таких як комп'ютерні програми, генетичні ресурси, біологічні винаходи тощо. На нашу думку законодавець повинен швидко реагувати на появу нових об'єктів за для кращого їх захисту. Також повинно відбутись вдосконалення та зміцнення механізмів охорони. Важливо розглянути можливість впровадження додаткових заходів, таких як спеціалізовані судові органи або судді, які мають глибокі знання в галузі інтелектуальної власності, щоб забезпечити ефективний судовий захист нетрадиційних об'єктів. Варто також пам'ятати про забезпечення інтелектуальної власності у цифровому середовищі, а саме про розробку нових нормативних актів, які враховують особливості цифрової економіки і забезпечують ефективний захист інтелектуальної власності в мережі інтернет та електронному середовищі. Доцільно було б запровадження превентивних заходів. Ми вважаємо, що важливо створити механізми для запобігання порушенням прав інтелектуальної власності шляхом розробки інформаційних кампаній, навчальних програм та забезпечення доступу до інформації про права власників.

На сам кінець, варто зауважити про міжнародне співробітництво. Неабияк важливо залучення нашої країни до міжнародних договорів і угод для спільного вирішення

проблем охорони нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності та обміну найкращими практиками між країнами.

На нашу думку, наша країна повинна мати натхнення до розвитку і вдосконалення власного та брати приклад дивлячись на західні країни та їх законодавчу базу у сфері інтелектуальної власності. Адже приклади світових практик та рекомендацій для України з охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності базуються на досвіді розвинених країн та рекомендаціях міжнародних організацій.

Звісно, національне законодавство та міжнародні практики є основою для України в контексті охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності, але деякі приклади світових практик та рекомендацій, які можуть бути корисними для України виглядають наступним чином:

- Європейський Союз (ЄС) та Європейське Агентство з Інтелектуальної Власності (EUIPO): ЄС має розвинену систему охорони прав інтелектуальної власності, а EUIPO забезпечує єдину систему реєстрації та охорони європейських товарних знаків та промислових зразків. Можна вивчати законодавство ЄС та практику EUIPO для отримання ідей та принципів, які можна впровадити в українському контексті [13; 14].

- Сполучені Штати Америки (США) та Управління з патентів та товарних знаків США (USPTO): США мають розвинену систему охорони і захисту прав інтелектуальної власності. USPTO забезпечує реєстрацію патентів та товарних знаків у США. Вивчення законодавства та практики USPTO може допомогти зрозуміти ефективні підходи до охорони нетрадиційних об'єктів [15].

- Японія та Японське Патентне Відомство (JPO): Японія відома своїми інноваційними промисловими розробками та сильною системою охорони прав інтелектуальної власності. JPO забезпечує реєстрацію та захист патентів та промислових зразків у Японії. Вивчення практики Японського Патентного Відомства може дати цінні уроки та рекомендації для України [16].

- Міжнародна Організація Інтелектуальної Власності (WIPO): WIPO є спеціалізованою агенцією Організації Об'єднаних Націй, яка займається питаннями прав інтелектуальної власності. Вони надають різноманітну інформацію, дослідження та рекомендації з охорони прав інтелектуальної власності на міжнародному рівні. Вивчення документів та публікацій WIPO може дати унікальну перспективу та використовуватися для вдосконалення законодавства в Україні [17].

Висновки. Можемо сказати, що провівши аналіз вітчизняного законодавства у сфері нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності, варто прийняти той факт, що наша країна має якнайшвидше пристосовуватись до сучасних реалій та змін у цифровій площині, адже саме тут з'являється найбільша частина нових нетрадиційних об'єктів, що потребують належного правового статусу та захисту. Законодавець повинен заповнити існуючі прогалини, та швидко переключатись на нові задачі, які, як і технологічний розвиток у двадцять першому столітті, пліне дуже швидко. Україна має дивитись в напрямку західних країн, та брати приклад, співпрацювати та впроваджувати їх норми у сфері захисту інтелектуальної власності, адже тільки так ми зможемо надати належний захист всім суб'єктам інтелектуальної власності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зозуля В. В. «Аналіз проблем охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні». 2019.
2. Єфремова О. М., Долинська І. О. «Особливості охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні». 2020.
3. Brown J., Dinwoodie G. «Legal Protection of Non-Traditional Trademarks: Current Issues and Future Perspectives». 2010.
4. Шевчук К. І. «Проблеми правової охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності». 2017.
5. Кравчук О. В. «Проблеми ідентифікації та доведення походження нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності». 2019.
6. Богданович І. М., Гриценко В. С. «Роль міжнародного співробітництва в охороні нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності». 2018.
7. Семенова О. П. «Труднощі класифікації та охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності». 2018.

8. Литвиненко В. М. «Проблеми правового регулювання охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності». 2020.
9. Петренко К. В. «Доказова база у справах про порушення права інтелектуальної власності нетрадиційних об'єктів». 2019.
10. Коваль І. М. «Адаптація законодавства до цифрової економіки: проблеми та перспективи». 2020.
11. Сидоренко В. П. «Адаптація законодавства до розвитку штучного інтелекту, блокчейну та інших інноваційних технологій». 2019.
12. Іванова І. В. «Адаптація законодавства до захисту персональних даних в епоху цифрової трансформації». 2021.
13. Європейське Агентство з Інтелектуальної Власності (EUIPO). Офіційний веб-сайт. URL: <https://euipo.europa.eu/>
14. Європейський Союз. Офіційний веб-сайт. URL: https://europa.eu/european-union/index_en
15. Управління з патентів та товарних знаків США (USPTO). Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.uspto.gov/>
16. Японське Патентне Відомство (JPO). Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.jpo.go.jp/>
17. Міжнародна Організація Інтелектуальної Власності (WIPO). Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.wipo.int/>